



# Monitoring integraal duurzame stallen

Peildatum 1 januari 2014

G.F.V. van der Peet, H.B. van der Veen, H. Docters van Leeuwen



---

# Monitoring integraal duurzame stallen

Peildatum 1 januari 2014

G.F.V. van der Peet<sup>1</sup>

H.B. van der Veen<sup>2</sup>

H. Docters van Leeuwen<sup>3</sup>

1 Wageningen UR Livestock Research

2 LEI Wageningen UR

3 SMK

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen UR Livestock Research, in opdracht van en gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken, in het kader van het Beleidsondersteunend onderzoek thema 'Duurzame Veehouderij' (projectnummer BO-20-008)

Wageningen UR Livestock Research

Lelystad, juni 2014

---

Livestock Research Rapport 781

G.F.V. van der Peet, H.B. van der Veen, H. Docters van Leeuwen, 2014. *Monitoring integraal duurzame stallen; Peildatum 1 januari 2014*. Lelystad, Wageningen UR (University & Research centre) Livestock Research, Livestock Research Rapport 781. 27 blz.

#### Samenvatting

De overheid ambiert een integraal duurzame veehouderij in 2023. Hiervoor zijn jaarlijks hoger wordende doelen gesteld. Voor eind 2013 (peildatum 1 januari 2014) noemt het Ministerie als ambitie dat minimaal 8% van de rundvee-, varkens- en pluimveestallen integraal duurzaam is. Deze studie laat zien dat op 1 januari 2014 in Nederland 10,3% van alle stallen integraal duurzaam is; 32,6% voor pluimvee, 17,6% voor varkens en 5,8% voor melkvee.

De varkens- en pluimveehouderij hebben daarmee de doelstelling van 8% integraal duurzame stallen ruimschoots bereikt.

#### Summary

The Government aspires to an integral sustainable farming in 2023. There are yearly increasing goals. The ambitions of the Government is that at January 1, 2014 a minimum of 8% of the cattle, pig and poultry houses are integrally sustainable. The number of integrally sustainable houses is monitored annually. The percentage of houses that are integrally sustainable at January 1, 2014 is on average 10,3%; 5,8% for cattle, 17,6% for pigs and 32,6% for poultry. With these percentages integrally sustainable animal houses the Ministry of Economic Affairs has reached its target of 8% for January 1, 2014 for poultry and pigs.

© 2014 Wageningen UR Livestock Research, Postbus 65, 8200 AB Lelystad, T 0320 23 82 38, E info.livestockresearch@wur.nl, www.wageningenUR.nl/livestockresearch. Livestock Research is onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre).

Livestock Research aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de uitgever of auteur.



De certificering volgens ISO 9001 door DNV onderstreept ons kwaliteitsniveau. Op als onze onderzoeksopdrachten zijn de Algemene Voorwaarden van de Animal Sciences Group van toepassing. Deze zijn gedeponeerd bij de Arrondissementsrechtbank Zwolle.

---

# Inhoud

	<b>Voorwoord</b>	<b>5</b>
	<b>Samenvatting</b>	<b>7</b>
	<b>Summary</b>	<b>9</b>
<b>1</b>	<b>Inleiding</b>	<b>11</b>
<b>2</b>	<b>Materiaal en methoden</b>	<b>12</b>
	2.1 Inleiding	12
	2.2 Totaal aantal stallen	12
	2.3 Integraal duurzame stallen	13
	2.3.1 Stallen op biologische veehouderijbedrijven	13
	2.3.2 Stallen die voldoen aan de Maatlat Duurzame veehouderij	13
	2.3.3 Milieukeur stallen	14
	2.3.4 Stallen die voldoen aan de criteria van de investeringsregeling Integraal Duurzame Stallen en Houderij systemen	14
	2.3.5 Stallen die voldoen aan het Beter Leven Kenmerk	15
	2.3.6 Stallen die voldoen aan Keten Duurzaam Varkensvlees (KDV)	15
	2.4 Ontdubbeling van stallen	15
	2.5 Aantal dierplaatsen	15
	2.5.1 Aantal dierplaatsen totaal	16
	2.5.2 Aantal dierplaatsen biologisch	16
<b>3</b>	<b>Resultaten</b>	<b>17</b>
	3.1 Aandeel duurzame stallen	17
	3.2 Ontwikkelingen in de afgelopen jaren	18
	3.3 Aandeel integraal duurzame dierplaatsen	20
	3.4 Ontwikkelingen komende jaren	20
	3.4.1 Schatting van het totaal aantal stallen	21
	3.4.2 Biologische stallen	21
	3.4.3 Maatlat Duurzame Veehouderij	21
	3.4.4 Milieukeur	21
	3.4.5 Investeringsregeling Integraal duurzame Stallen en Houderij systemen (RLS)	21
	3.4.6 Beter Leven kenmerk	21
	3.4.7 KDV	22
<b>4</b>	<b>Conclusies</b>	<b>23</b>
	<b>Bijlage 1 Ontwikkeling bedrijven, aantal dieren en dieren per bedrijf</b>	<b>24</b>
	<b>Bijlage 2 Geactualiseerd aandeel integraal duurzame stallen per 1 januari 2013</b>	<b>27</b>



---

# Voorwoord

In het werkprogramma van de Nota Dierenwelzijn (2007) is aangekondigd dat het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een monitoringsinstrument zal opstellen waarmee jaarlijks de voortgang van de realisatie van integraal duurzame stallen kan worden gevolgd.

Het ministerie heeft Wageningen UR gevraagd jaarlijks het aandeel integraal duurzame stallen te monitoren met de volgende uitgangspunten. Integraal duurzame stallen zijn gedefinieerd als stal- en houderijsystemen waarin verschillende duurzaamheidskenmerken in onderlinge samenhang zijn verbeterd ten opzichte van de regulier toegepaste stallen of systemen. Het gaat om stallen en houderijsystemen die het dierenwelzijn extra verbeteren door het toepassen van maatregelen die verder gaan dan de wettelijke welzijnsnormen en die daarnaast tenminste voldoen aan andere maatschappelijke randvoorwaarden en wettelijke eisen voor milieu, diergezondheid en arbeidsomstandigheden én economisch haalbaar zijn.

De nulmeting met peildatum 1 januari 2009 is in 2010 uitgevoerd. Dit rapport is de zesde meting, met peildatum 1 januari 2014.

Het project is uitgevoerd door Wageningen UR Livestock Research in samenwerking met LEI Wageningen UR en SMK.

Dr. M.C.Th. Scholten  
Directeur ASG





---

# Samenvatting

Het ministerie van Economische Zaken hanteert sinds 2007 een ambitie duurzame stallen. Deze ambitie past binnen het beleid van het ministerie op het gebied van duurzame veehouderij en dierenwelzijn. Vanaf 2009 wordt deze ambitie jaarlijks gemonitord.

In de begroting van het ministerie van Economische Zaken van 2013 is als streefwaarde voor het aandeel integraal duurzame stallen voor eind 2013 een percentage van 8% vastgelegd. Het gaat om het percentage van het totaal in dat jaar in gebruik zijnde stallen.

Het ministerie heeft Wageningen UR gevraagd het aandeel integraal duurzame stallen te monitoren met de volgende uitgangspunten. Integraal duurzame stallen zijn gedefinieerd als stal- en houderijsystemen waarin verschillende duurzaamheidskenmerken in onderlinge samenhang zijn verbeterd ten opzichte van de regulier toegepaste stallen of systemen. Het gaat om stallen en houderijsystemen die het dierenwelzijn extra verbeteren door het toepassen van maatregelen die verder gaan dan de wettelijke welzijnsnormen en die daarnaast tenminste voldoen aan andere maatschappelijke randvoorwaarden en wettelijke eisen voor milieu, diergezondheid en arbeidsomstandigheden én economisch haalbaar zijn.

De monitor is gebaseerd op stallen waarbij integraal duurzaam met een certificaat of een subsidiebeschikking is geborgd. De monitor is uitgewerkt voor de sectoren rundvee-, varkens- en pluimveehouderij. De monitor wordt jaarlijks geactualiseerd. In deze rapportage is voor het eerst ook een schatting gemaakt van het aantal dierplaatsen dat integraal duurzaam is.

De resultaten van de monitor laten zien dat er op 1 januari 2014 in Nederland ongeveer 77.000 stallen met rundvee, varkens en/of pluimvee zijn. Het aandeel gerealiseerde integraal duurzame stallen bedraagt in totaal 10,3%. Dit percentage loopt uiteen van 5,8% in de rundveehouderij tot 17,6% in de varkenshouderij en 32,6% in de pluimveehouderij. De toename in het aandeel integraal duurzame stallen treedt vooral op door de bouw van stallen die voldoen aan de criteria uit de Maatlat Duurzame Veehouderij (MDV). Met een realisatie van integraal duurzame stallen op 1 januari 2014 van 32,6% bij pluimvee en 17,6% bij varkens is de doelstelling van 8,0% integraal duurzame stallen voor die diersoorten in 2013 gehaald. Voor de rundveehouderij is met 5,8% integraal duurzame stallen dit percentage niet gehaald.

Het aandeel in aanbouw zijnde integraal duurzame stallen ten opzichte van het totaal aantal stallen lijkt met 1,4% iets over de piek heen: er is geen verdere toename van bedrijven die aanvragen doen voor de regelingen voor duurzaamheid. In 2012 en 2013 was het aandeel in aanbouw zijnde stallen 1,7%. Als deze in aanbouw zijnde stallen allemaal worden gerealiseerd, is het aandeel integraal duurzame stallen 11,7 %; 6,6% voor rundvee, 20,3% voor varkens en 35,7% voor pluimvee. De groei over de afgelopen monitoringsperiode en de in voorbereiding zijnde integraal duurzame stallen laten perspectief zien voor een verdere zij het gestage toename van het aandeel duurzame stallen.

Op basis van dierplaatsen blijkt dat 12,8% rundvee, 26,2% varkens en 30,6% pluimvee integraal duurzaam gehouden wordt. Het aandeel dieren gehuisvest in duurzame stallen ligt voor rundvee en varkens hoger dan het aandeel integraal duurzame stallen. Ook zijn voor de eerste keer stallen met een Beter Leven Kenmerk en Keten Duurzaam Varkensvlees meegenomen in de monitor.



---

# Summary

The Ministry of Economic Affairs since 2007 uses an ambition on sustainable animal housing. This ambition fits within the policy of the Department in the field of sustainable farming and animal welfare. From 2009 onwards, this ambition is monitored annually.

In 2013 the Ministry of Economic Affairs set the target for the share of integrally sustainable stables for the end of 2013 at a rate of 8%.

The Ministry has asked Wageningen UR to monitor the share of animal houses that is integrally sustainable. Integrally sustainable animal houses are defined as housing and management systems in which different aspects of sustainability are improved in an integrated way, compared to standard housing and management systems. The focus is on housing and management systems that improve animal welfare by applying measures that exceed legal animal welfare requirements and that also at least meet standards of other societal and legal conditions on environment, animal health and working conditions and are economically feasible. Only housing and management systems with an approved sustainability certificate are taken into account. The monitor deals with cattle, pigs and poultry housing separately.

The results of the monitor show that on January 1st 2014, there were about 77.000 houses for cattle, pigs or poultry. The percentage of houses that are integrally sustainable is for all species together 10.3%; 5.8% for cattle, 17.6% for pigs and 32.6% for poultry. With this percentages integrally sustainable animal houses the Ministry has reached its target of 8.0% in 2013 for pigs and poultry. The number of integrally sustainable animal houses under construction is about 1.4% of the total number of animal houses. When these houses are realized the percentage integrally sustainable animal houses across species will be 11.7%; 6.6% for cattle, 20.3% for pigs and 35.7% for poultry. The increase in houses that are integrally sustainable and the number of these houses in preparation show a perspective for the coming years.

In this report estimates of the share of animal places in integrally sustainable housed are given. On the basis of animal places it shows that 12.8%, 26.2%, 30.6% cattle, pigs and poultry are integrally sustainable housed. The share of animals housed in sustainable stables for cattle and pigs is higher than the proportion integrally sustainable stables.



---

# 1 Inleiding

Het ministerie van Economische Zaken hanteert sinds 2007 een ambitie duurzame stallen. Deze ambitie past binnen het beleid van het ministerie op het gebied van duurzame veehouderij en dierenwelzijn. Vanaf 2009 wordt deze ambitie jaarlijks gemonitord.

De streefwaarde bij deze ambitie duurzame stallen stijgt ieder jaar. In de begroting van het ministerie van Economische Zaken van 2013 is als streefwaarde voor het aandeel integraal duurzame stallen voor eind 2013 een percentage van 8% vastgelegd. De ambitie voor eind 2014 bedraagt 10 %. Het gaat om het percentage van het totaal in dat jaar in gebruik zijnde stallen.

Onder integraal duurzame stallen wordt verstaan stal- en houderijsystemen waarin verschillende duurzaamheidskenmerken in onderlinge samenhang zijn verbeterd ten opzichte van de regulier toegepaste stallen of systemen. Het gaat om stallen en houderijsystemen die het dierenwelzijn extra verbeteren door het toepassen van maatregelen die verder gaan dan de wettelijke welzijnsnormen en die daarnaast tenminste voldoen aan andere maatschappelijke randvoorwaarden en wettelijke eisen voor milieu, diergezondheid en arbeidsomstandigheden én economisch haalbaar zijn.

## **Uitgangspunten monitor**

Het ministerie van Economische Zaken heeft wederom Wageningen UR gevraagd om de monitoring van integraal duurzame stallen te realiseren met als uitgangspunten:

- De hierboven genoemde omschrijving van integraal duurzame stallen en houderijsystemen.
- Het percentage integraal duurzame stallen jaarlijks te presenteren, te beginnen in maart 2009 met 1 januari 2009 als peildatum.
- Weergegeven voor de sectoren:
  - rundveehouderij (melkvee, vleeskalveren en vleesvee)
  - varkenshouderij (zeugen, gespeende biggen, vleesvarkens en dekberen)
  - pluimveehouderij (ouderdieren, opfokleghennen, leghennen, vleeskuikens en overig (kalkoenen en eenden))
- Een flexibel monitoringsinstrumentarium te ontwikkelen waarbij het voor 2009 ontwikkelde instrumentarium ook de 'stal van morgen' in volgende jaren registreert.
- Het zoveel mogelijk uitsluiten van dubbeltellingen en de garantie dat er gebruik gemaakt wordt van betrouwbare datasets. Dit betekent datasets van certificerende instellingen en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

## **Beleidsdoelstellingen**

In de LNV en later EZ begroting waren de volgende doelstellingen opgenomen: eind 2009 moet minimaal 1,2% van de stallen integraal duurzaam zijn, eind 2010 2,8%, eind 2011 minimaal 5%, eind 2012 6 % en eind 2013 8 %. Voor eind 2014 bedraagt het streefpercentage 10%. Het gaat hierbij om percentages van het totaal in dat jaar in gebruik zijnde stallen.

## **Doelstelling monitoring**

De doelstelling van deze monitor duurzame stallen is voor het eerst driedig: de prognose van het aandeel duurzame stallen 2013 en de update van het aandeel duurzame stallen in 2012 is aangevuld met een prognose van het aantal duurzame dierplaatsen in 2013. Het aantal duurzame dierplaatsen is uitgesplitst naar de drie sectoren rundvee, varkens en pluimvee. Ook zijn de stallen die voldoen aan het Beter Leven Kenmerk opgenomen en stallen die onderdeel zijn van de Keten Duurzaam Varkensvlees.

---

## 2 Materiaal en methoden

### 2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de gebruikte data en gehanteerde methoden. Hierbij wordt onder andere ingegaan op de gebruikte databronnen, de peildatum (1 januari 2014) en het voorkomen van dubbeltellingen van integraal duurzame stallen. Paragraaf 2.2 beschrijft de methodiek waarmee het totaal aantal stallen is bepaald. In paragraaf 2.3 wordt de methodiek, waarmee het aantal stallen in de afzonderlijke categorieën integraal duurzame stallen wordt bepaald, toegelicht en paragraaf 2.4 beschrijft de vaststelling van het aantal dierplaatsen en paragraaf 2.5 de ontubbeling van stallen.

In deze monitoring zijn twee aanvullende categorieën toegevoegd namelijk Keten Duurzaam Varkensvlees en Beter Lever kenmerk. Er is voor gekozen om deze categorieën in één keer toe te voegen en niet met terugwerkende kracht te laten terugkomen. Het Beter Leven Kenmerk is sinds 2011 op de markt en KDV sinds 2013.

### 2.2 Totaal aantal stallen

Op basis van het Bedrijven-Informatienet is een inschatting gemaakt van het aantal stallen dat op landbouwbedrijven aanwezig is. Het gaat dan zowel om stallen in eigendom als gehuurde stallen. Stallen die niet voor het houden van dieren worden gebruikt (maar bijvoorbeeld voor opslag), worden niet meegeteld.

Het Bedrijven-Informatienet van het LEI omvat een steekproef van bedrijven uit de Landbouwtelling die binnen een vastgesteld kader vallen. Sinds 2010 wordt de SO (Standaardopbrengst) gebruikt als economische norm voor het vaststellen van de omvang en het type van land- en tuinbouwbedrijven. De SO is gebaseerd op de gestandaardiseerde opbrengst van een gewas of diersoort. Bij de gestandaardiseerde opbrengsten is uitgegaan van gegevens van meerdere jaren, zodat de invloed van incidenteel hoge of lage opbrengsten en prijzen wordt beperkt. De weergegeven aantallen stallen hebben alleen betrekking op bedrijven groter dan 25.000 SO. Het werven van de bedrijven voor deelname aan het Informatienet verloopt volgens een steekproefplan dat jaarlijks wordt opgesteld. Het vaststellen van de steekproef vindt zodanig plaats dat uiteindelijk met een zo gering mogelijk aantal steekproefbedrijven per bedrijfstype en per grootteklasse betrouwbare resultaten kunnen worden gepresenteerd.

Op basis van het Informatienet 2012 is een inschatting gemaakt van het gemiddelde aantal stallen (uitgesplitst naar melkvee-, vleesrundvee-, vleespluimvee-, legpluimvee-, vleesvarkens- en fokvarkensstallen dat aanwezig is per bedrijfstype en per grootteklasse). Door het gemiddelde aantal stallen van een bepaalde grootteklasse binnen een bedrijfstype te vermenigvuldigen met het aantal landbouwtellingsbedrijven van de Landbouwtelling 2013 dat in die betreffende groep valt, wordt een inschatting gemaakt van het aantal stallen in die klasse. Door deze gegevens te sommeren is een inschatting gemaakt van het totale aantal stallen. De Landbouwtelling 2013 is ingevuld in mei 2013 en is daarom een indicatie voor het totaal aantal stallen op de peildatum 1 januari 2014.

Een afzonderlijke berekening vindt plaats voor de groep andere pluimveebedrijven (onder andere vleeskalkoenen en -eenden). Doordat van deze groep bedrijven te weinig steekproefbedrijven zijn om de hierboven beschreven methodiek toe te passen is er voor gekozen om vanaf monitoringsjaar 2012 (met terugwerkende kracht) een andere methode te hanteren. Op basis van de steekproefbedrijven is de relatie tussen de bedrijfsomvang in SO en het aantal stallen geschat met behulp van een regressie analyse. Vervolgens is deze informatie gebruikt om voor elk individueel landbouwtellingsbedrijf binnen

---

deze groep een inschatting van het aantal pluimveestallen te maken. Deze informatie is vervolgens gebruikt om het totale aantal pluimveestallen in te schatten.

## 2.3 Integraal duurzame stallen

In deze monitor worden de volgende categorieën integraal duurzame stallen onderscheiden:

1. Stallen op biologische veehouderijbedrijven
2. Stallen die voldoen aan de Maatlat Duurzame Veehouderij
3. Stallen die voldoen aan Milieukeur
4. Stallen die voldoen aan de voorwaarden van de Investeringsregeling Integraal Duurzame Stallen

Voorts zijn nieuw vanaf peildatum 1 januari 2014 ook opgenomen:

5. Stallen die voldoen aan het Beter Leven Kenmerk
6. Stallen die voldoen aan Keten Duurzaam Varkensvlees, KDV

### 2.3.1 Stallen op biologische veehouderijbedrijven

Deze stallen zijn gecertificeerd door de Stichting SKAL. Omdat SKAL de informatie alleen op bedrijfsniveau beschikbaar heeft en geen informatie heeft over het aantal stallen, is op basis van het Informatienet 2012 en de Landbouwtelling 2013 een schatting gemaakt van het aantal biologische stallen. Daarbij is verondersteld dat het gemiddeld aantal stallen per grootteklasse binnen een bedrijfstype voor biologische en gangbare bedrijven vergelijkbaar is (met uitzondering van de melkveehouderij waar wel informatie over stallen op biologische bedrijven bekend is).

### 2.3.2 Stallen die voldoen aan de Maatlat Duurzame veehouderij

De Maatlat Duurzame Veehouderij (MDV) definieert duurzamere stallen in de veehouderij. Stallen die voldoen aan de criteria van de MDV komen in aanmerking voor fiscale regelingen (Milieu Investeringsaftrek (MIA) en de Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (Vamil)). In de MDV zijn bovenwettelijke maatregelen opgenomen voor de thema's ammoniak en dierenwelzijn. In 2009 zijn daar de criteria diergezondheid en energie bijgekomen. Vanaf 2011 zijn ook criteria voor fijnstof en de inpassing van de stal in de omgeving opgenomen. Vanaf 2014 is een maatlat toegevoegd met criteria voor brandveiligheid. Om in aanmerking te komen voor de MIA- en/of Vamil-regeling moet een bedrijf punten behalen op alle thema's. Voor de maatlat is een minimum aantal punten bepaald en voor de overige punten (de 'vrije ruimte') kan de ondernemer zelf kiezen hoe ze behaald worden. Jaarlijks wordt geëvalueerd of de criteria van de MDV kunnen worden aangevuld met innovaties en/of het ambitieniveau kan worden aangescherpt.

In eerste instantie is de MDV ontwikkeld voor pluimvee en varkens. In 2008 is de MDV uitgebreid met criteria voor melkveestallen en in het voorjaar van 2010 met criteria voor vleeskalverstallen. Vanaf 2011 kunnen er ook eenden- en kalkoenstallen via MDV voor de MIA- en Vamil-regelingen in aanmerking komen. In 2012 is de MDV uitgebreid met konijnenstallen. Deze worden niet meegenomen in deze monitoring. Vanaf 2014 kunnen ook MDV- melkgeiten- (nu niet in de monitoring meegenomen) en vleesveestallen via de MIA- en Vamil-regeling worden gestimuleerd. De in aanbouw zijnde vleesveestallen worden vanaf deze monitoring bij Rundvee meegenomen.

De Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO) heeft bij de eerste monitoring een overzicht aangeleverd van MDV-stallen die in 2007 voor de MIA-/Vamil regeling zijn aangemeld. Deze stallen zijn in 2009 gerealiseerd. Sinds de ijkdatum 1 januari 2008 levert SMK (Stichting Milieukeur) op basis van informatie van certificatie-instellingen het aantal gecertificeerde MDV-stallen aan. MDV-stallen worden gecertificeerd door geaccrediteerde certificatie-instellingen. De gevolgde werkwijze is dat eerst het stalontwerp gecertificeerd wordt op basis van documenten (bouwplannen, offertes/aanbestedingen). Vervolgens moet binnen twee jaar de stal gebouwd zijn en ontvangt de

---

ondernemer als de stal aan de eisen voldoet het stalcertificaat. Een deel van de afgegeven MDV-certificaten betreft stallen die nog in de fase van het ontwerpcertificaat verkeren en dus nog in aanbouw zijn. Dat wordt in de resultaten van de monitoring gespecificeerd.

### 2.3.3 Milieukeur stallen

Er zijn op 1 januari 2014 onder Milieukeur voor dierlijke producten vooral varkensbedrijven gecertificeerd en daarnaast enkele leghennenbedrijven (Rondeel) en een vleeskuikenbedrijf. Bij de criteria voor dierlijke producten met Milieukeur ligt de nadruk op bovenwettelijke criteria voor milieu, dierenwelzijn en voeders. Voor deze onderwerpen zijn basiseisen opgesteld waaraan Milieukeurproducten moeten voldoen en is een keuzemaatlat opgesteld waarop punten behaald moeten worden. Daarnaast moet het bedrijf aan vigerende wet- en regelgeving voldoen en werken volgens één van de standaard kwaliteitssystemen in de sector (bijv. IKB, KAT).

Bij de basismilieueisen ligt de nadruk op reductie van de emissie van stikstof, fosfaat en ammoniak en een reductie van het energiegebruik. Op de milieumaatlat kunnen punten behaald worden voor betere prestaties op emissie en energiegebruik en bijvoorbeeld voor duurzaamheidsmaatregelen voor de mestopslag.

De basiseisen bij dierenwelzijn omvatten zowel welzijns- als gezondheidseisen. Voorbeelden zijn eisen aan de huisvesting, het management en een maximale norm voor uitval en slachtafwijkingen. Bij varkens is sinds 2010 een castratieverbod als verplichte eis in de Milieukeurcriteria opgenomen. De keuzemaatlat voor dierenwelzijn en -gezondheid bevat verdergaande criteria voor huisvesting (bijv. meer leefruimte, aanvullend verrijkmateriaal), management (bijv. geen ingrepen en kennis van veehouder over mens-dierinteractie) en productie zoals minder slachtafwijkingen dan de Milieukeurnorm.

Milieukeur wordt gecertificeerd door daartoe geaccrediteerde certificatie-instellingen. SMK heeft op basis van informatie van certificatie-instellingen het aantal stallen bepaald waarin op 1 januari 2014 volgens Milieukeurcriteria worden geproduceerd. Stallen waarin volgens Milieukeurcriteria wordt geproduceerd kunnen ook voldoen aan het MDV-certificaat en/of Beter Leven. Deze stallen zijn ontdubbeld bij de totaaltellingen.

### 2.3.4 Stallen die voldoen aan de criteria van de investeringsregeling Integraal Duurzame Stallen en Houderij systemen

De investeringsregeling Integraal Duurzame Stallen en Houderij systemen (onderdeel van de Regeling EZ-subsidies (RLS)) en regeling onder artikel 68 is bestemd voor de nieuwbouw van of aanpassing tot integraal duurzame stallen op voorloperbedrijven in de melkveehouderij, pluimveehouderij en varkenshouderij. Bij deze regeling ligt de nadruk op het realiseren van bovenwettelijke dierenwelzijn maatregelen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan milieu, diergezondheid en arbeidsomstandigheden.

Deze regeling is voor het eerst opengesteld in 2008 voor varkens-, melkvee- en pluimveestallen. Vanaf 2009 is de regeling opengesteld voor melkvee, vleesvee, kalveren, varkens, schapen, geiten, konijnen en pluimvee (inclusief eenden en kalkoenen). De schapen, geiten en konijnen worden in de monitoring niet meegenomen. Ook in 2013 werd de regeling weer enkele malen opengesteld. De ondernemer dient het plan in bij RVO waar een onafhankelijke beoordelingscommissie de aanvraag beoordeelt.



---

### 2.3.5 Stallen die voldoen aan het Beter Leven Kenmerk

Het Beter Leven Kenmerk is ontwikkeld door de Dierenbescherming met de doelstelling om diervriendelijke producten te ondersteunen. Het is gericht op de feitelijke stallen en meer op houderij. Het Beter Leven Kenmerk is beschikbaar voor eieren, vleeskuikens, varkensvlees, rundvlees en kalfsvlees. Het Beter Leven Kenmerk kent drie niveaus: één, twee of drie sterren, waarbij meer sterren inhoudt dat er meer rekening gehouden is met dierenwelzijn. De kwaliteitseisen voor dierenwelzijn zijn in afspraken met de producenten vastgelegd. De controle van het keurmerk wordt door een onafhankelijke certificatie instelling uitgevoerd. Het aantal Beter Leven Kenmerk (BLK) varkensstallen is berekend op basis van het aantal BLK bedrijven vermenigvuldigd met het gemiddeld aantal Milieukeurstallen per bedrijf. Voor pluimvee en runderen is het aantal BLK stallen berekend op basis van het landelijk gemiddeld aantal stallen per bedrijf.

### 2.3.6 Stallen die voldoen aan Keten Duurzaam Varkensvlees (KDV)

De Stichting Keten Duurzaam Varkensvlees is een samenwerkingsverband tussen Nederlandse varkensboeren, slachterijen, grossiers, slaggers, vleeswarenproducenten, retailbedrijven en cateraars. Het richt zich op duurzamer vlees en meer concreet gezonde dieren, energieneutrale varkenshouderij, een beter leven voor de varkens (dierenwelzijn) en de smaak. Naast deze productkenmerken speelt de communicatie een belangrijke rol in de missie van KDV. De communicatie is gericht op het bewustzijn van de consument over de duurzame keuzes die hij kan maken en de smaak van varkensvlees. De certificatie wordt uitgevoerd door het certificatiebureau CgD. Stallen waarin volgens KDV wordt geproduceerd kunnen ook voldoen aan het MDV-certificaat en/of Beter Leven. Bij de totaaltellingen zijn de dubbel getelde stallen eruit gehaald. Het aantal KDV varkenstallen is gebaseerd op het aantal KDV bedrijven vermenigvuldigd met het gemiddeld aantal Milieukeurstallen per bedrijf.

## 2.4 Ontdubbeling van stallen

Binnen de ruwe data kunnen stallen dubbel geteld worden als zij in meerdere categorieën vallen (zoals MDV, KDV, Beter Leven en RLS). Deze dubbeltellingen zijn voor zover mogelijk eruit gehaald. In tabel 1 zijn voor de verschillende categorieën (biologisch, MDV, Milieukeur, RLS, Beter Leven en KDV) de totale aantallen stallen weergegeven. Vervolgens is in een aparte rij het aantal dubbeltellingen aangegeven.

Voor Beter Leven was alleen het aantal bedrijven bekend en is het aantal stallen geëxtrapoleerd op basis van het gemiddeld aantal duurzame stallen per bedrijf bij Milieukeur en KDV. Bij het ontdubbelen is er vanuit gegaan dat stallen van biologische bedrijven niet dubbelen met MDV, Milieukeur, KDV, Beter Leven en RLS, omdat de biologisch landbouw gebruik maakt van eigen codes binnen de fiscale en subsidieregelingen.

## 2.5 Aantal dierplaatsen

Vanaf peildatum 1 januari 2014 is gestart met het in beeld brengen van het aantal dierplaatsen in de integraal duurzame stallen. Uitgangspunt hiervoor is de landbouwtelling. Deze werkt met dierplaatsen die gekoppeld worden aan duurzame stallen. Voorts is een correctie uitgevoerd om de definitie diercategorie die de landbouwtelling hanteert te laten aansluiten bij de definities die de certificatieschema's en BIN hanteren. Voor de jaren dat de landbouwtelling de dierplaatsen niet heeft geïnventariseerd is dit geëxtrapoleerd. Er zijn voor dierplaatsen geen totalen berekend aangezien het niet zinvol is om pluimvee, varkens en rundvee bij elkaar op te tellen.

---

### 2.5.1 Aantal dierplaatsen totaal

Het totaal aantal dierplaatsen is bepaald op basis van de Landbouwtelling 2012. In de Landbouwtelling wordt niet jaarlijks het aantal dierplaatsen voor alle categorieën opgevraagd. Er is gekozen om het jaar 2012 te gebruiken als indicator voor 1 januari 2014, omdat dat de best beschikbare gegevens zijn.

In tegenstelling tot het aantal stallen, is voor het bepalen van het aantal dierplaatsen geen gebruik gemaakt van het BIN. De definities van het aantal dierplaatsen wijkt daarvoor te veel af van de definities die in de verschillende certificatieschema's gebruikt worden. Het gaat er dan vooral om of de dierplaatsen inclusief of exclusief jongvee zijn.

Bij het bepalen van het aantal stallen is met behulp van BIN rekening gehouden met leegstand, Het aantal dierplaatsen is vastgesteld op basis van de landbouwtelling hetgeen een momentopname is. Daarom zal het aantal dierplaatsen afwijken van het aantal dieren.

### 2.5.2 Aantal dierplaatsen biologisch

Voor het aantal biologische dierplaatsen (en stallen) is ook gebruik gemaakt van de Landbouwtelling 2012. Als een bedrijf geregistreerd staat bij SKAL, zijn alle dierplaatsen biologisch verondersteld. Dit is een lichte overschatting, omdat de registratie bij SKAL betrekking kan hebben op de plantaardige tak, of slechts een deel van de dieren. Ook bedrijven in omschakeling zijn meegenomen. Dit is echter de best beschikbare informatie. Het aantal dierplaatsen van vleeseenden is niet bekend, daar wordt het aantal bepaald op basis van het aantal dieren met een leegstand van 20% (vergelijkbaar met vleeskalkoenen). De vleeseenden vormen een kleine groep binnen de pluimveehouderij.

# 3 Resultaten

## 3.1 Aandeel duurzame stallen

Op 1 januari 2014 waren er ruim 77.000 rundvee, varkens- en pluimveestallen in Nederland. Op basis van de gehanteerde uitgangspunten waren op 1 januari 2014 10,3% integraal duurzame stallen gerealiseerd. Er bestaan echter verschillen tussen sectoren: het percentage integraal duurzame stallen bedraagt 5,8% in de rundveehouderij, 17,6% in de varkenshouderij en 32,6% in de pluimveehouderij. In de rundveehouderij dragen vooral de biologische veehouderijstallen in grote mate bij. In de varkenshouderij en pluimveehouderij draagt de Maatlat Duurzame Veehouderij het meest bij. Voor alle drie onderzochte sectoren is dit aandeel toegenomen. Met een percentage van 10,3% is de ambitie van 8% ruimschoots gehaald.

Het aandeel in voorbereiding zijnde integraal duurzame stallen bedraagt circa 1,4% van het totaal aantal stallen. Als deze stallen allemaal worden gerealiseerd, bedraagt het aandeel integraal duurzame stallen 11,7%.

Tabel 1

*Aandeel integraal duurzame stallen per 1 januari 2014*

	Pluimvee	Varkens	Rundvee	Totaal
<b>Totaal aantal stallen</b>	4.691	18.756	53.656	77.103
Waarvan integraal duurzaam				
• Biologisch	238	330	1.290	1858
• Maatlat Duurzame Veehouderij	751	1.423	892	3066
• Milieukeur (incl. MDV)	4	345	0	349
• RLS	119	52	276	447
• Beter Leven	420	756	686	1862
• KDV	0	714	0	714
• Dubbeltellingen	-5	-320	-38	-363
<b>Totaal aantal gerealiseerde integraal duurzame stallen</b>	<b>1.527</b>	<b>3.300</b>	<b>3.106</b>	<b>7.933</b>
<b>Procentueel</b>	<b>32,6%</b>	<b>17,6%</b>	<b>5,8%</b>	<b>10,3%</b>
<b>In voorbereiding zijnde stallen</b>				
• MDV in aanbouw	129	490	350	969
• RLS in aanbouw	23	38	151	212
• Dubbeltellingen	-4	-11	-66	-81
<b>Totaal in voorbereiding zijnde stallen</b>	<b>148</b>	<b>517</b>	<b>435</b>	<b>1100</b>
<b>Totaal aantal integraal duurzame stallen inclusief in voorbereiding</b>	<b>1.675</b>	<b>3.817</b>	<b>3.541</b>	<b>9.033</b>
<b>Procentueel</b>	<b>35,7%</b>	<b>20,3%</b>	<b>6,6%</b>	<b>11,7%</b>

Bron: *Bedrijven-InformatieNet, Landbouwtelling, SKAL, Stichting Milieukeur, EZ-Dienst Regelingen, Beter leven kenmerk, KDV*

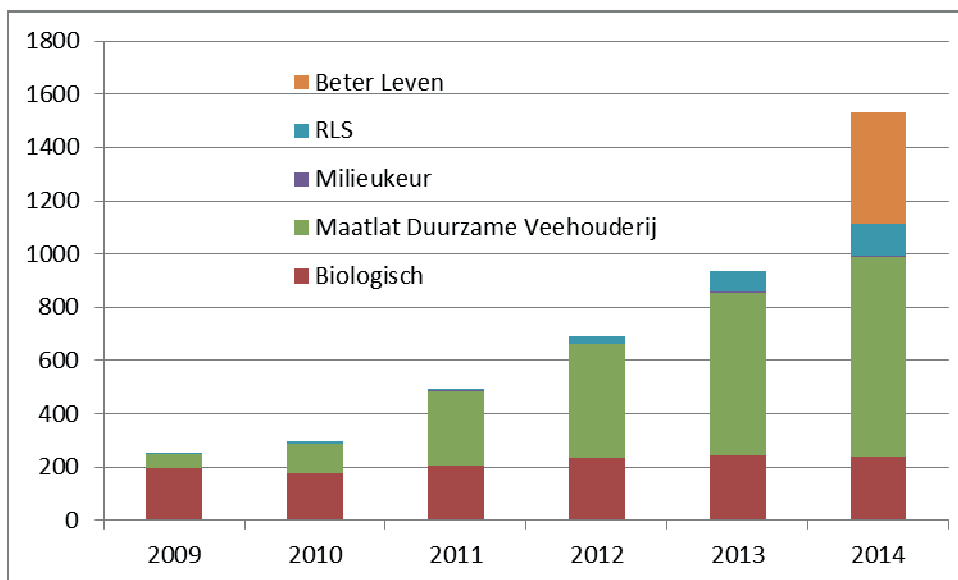
## Update percentage duurzame stallen 2012

Een deel van de cijfers is gebaseerd op een prognose van steekproefcijfers van het BIN. De aangepaste tabel voor peildatum 1 januari 2013 is in bijlage 2 weergegeven. Het percentage integraal duurzame stallen peildatum 1 januari 2013 bedraagt bij de huidige update op basis van actuelere steekproefcijfers 5,8% (was 5,7%). De update opgesplitst naar diersoort is voor pluimvee 18,5% (was 15,7%); voor varkens 8,5% (was 8,8%) en in de rundveehouderij 3,6% (was 3,7%). Hierna is van de geüpdatete cijfers uitgegaan.

## 3.2 Ontwikkelingen in de afgelopen jaren

### Pluimveehouderij

In de pluimveehouderij zet de groei door en neemt het aandeel integraal duurzame stallen toe van 18,5% per 1-1-2013 naar 32,6% per 1-1-2014. Hiervan is bijna 10% afkomstig van de in de monitoring nieuw opgenomen Beter Leven kenmerk. De andere ken- en keurmerken hebben ook groei laten zien met vooral een geleidelijke toename ten gevolge van de maatlat duurzame veehouderij. In figuur 1 is de ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame pluimvee stallen over de jaren weergegeven.



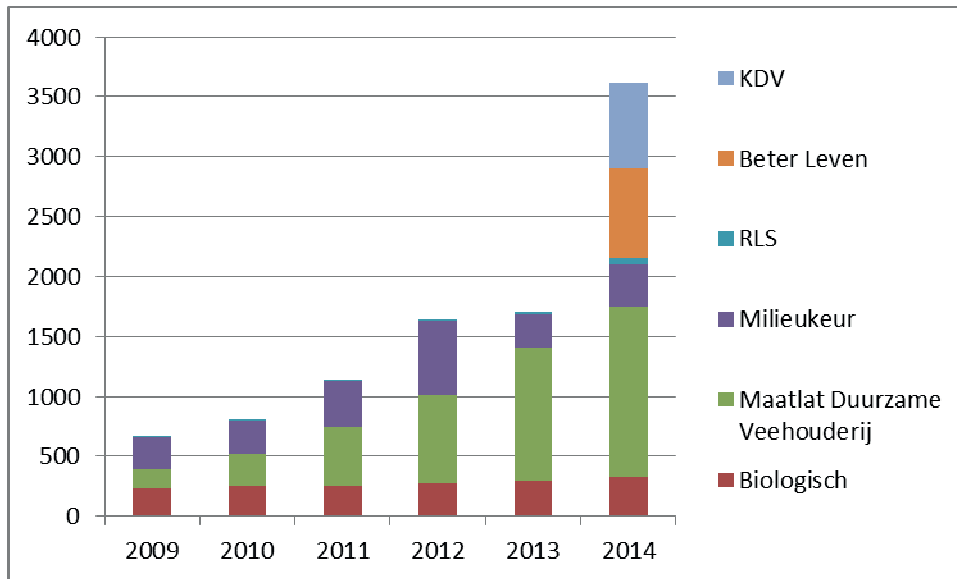
**Figuur 1** Ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame pluimveehouderij stallen

### Varkenshouderij

In de varkenshouderij is te zien dat er een flinke groei gerealiseerd in het aantal en het percentage integraal duurzame stallen. Dit wordt veroorzaakt door de doorgaande groei in het aantal stallen in de al bestaande categorieën en wordt versterkt door het opnemen van de stallen met Beter Leven Kenmerk en Keten Duurzaam Varkensvlees in de monitor.

In deze sector neemt het aandeel integraal duurzame stallen toe van 3,6% in 2010, 5,0% in 2011, 8,0% in 2012, 8,5% in 2013 naar 17,6% per 1 januari 2014.

Het aantal stallen waarin volgens Milieukeurcriteria wordt geproduceerd laat in 2013 een terugval zien. Een groot aandeel van de weggevallen Milieukeurketen in 2012 wordt inmiddels onder KDV-logo geproduceerd. Hiervoor is het nieuwe keurmerk KDV in de plaats gekomen. Het aandeel nieuwe kenmerken KDV en Beter Leven bedraagt respectievelijk 714 en 756 stallen en laat een forse sprong zien in de integraal duurzame stallen. In figuur 2 is de ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame varkens stallen over de jaren weergegeven.

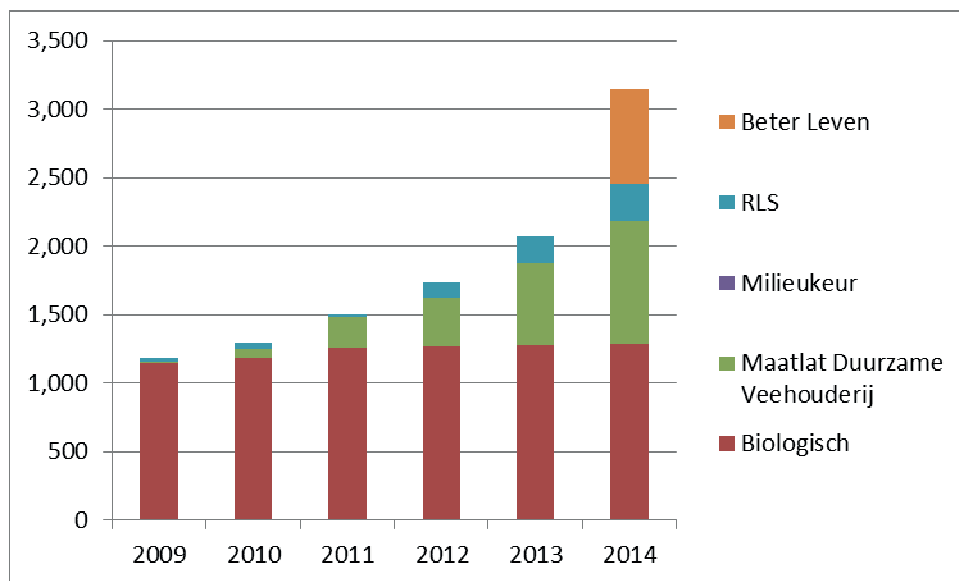


**Figuur 2** Ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame varkens stallen

### Rundveehouderij

In de rundveehouderij wordt een gestage groei gerealiseerd in het percentage integraal duurzame stallen, De doelstelling voor eind 2013 is niet gerealiseerd.

In de rundveehouderij neemt het aandeel integraal duurzame stallen gestaag toe van 2,1% (2010), 2,3% (2011), 2,9 (2012), 3,6% (2013) naar 5,8% per 1 januari 2014. Het aantal biologische rundveestallen van 2009 naar 2011 licht toe en stabiliseert dan. Verder kent het aantal stallen dat gebouwd is met gebruikmaking van MDV een jaarlijkse toename. Tot slot is het aantal integraal duurzame stallen met gebruikmaking van de RLS-regeling na een afname van 38 in 2010 naar 27, door ingetrokken meldingen, in 2011, weer toegenomen naar in totaal 112 in 2012, 199 in 2013 en 276 per 1 januari 2014. Van het Beter Leven Kenmerk zijn 686 rundveestallen bekend. Dit zijn overwegend stallen met vleeskalveren. In figuur 3 is de ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame rundvee stallen over de jaren weergegeven.



**Figuur 3** Ontwikkeling van de verschillende keur- en kenmerken voor integraal duurzame rundveehouderij stallen

### 3.3 Aandeel integraal duurzame dierplaatsen

In tabel 2 staat het aantal dierplaatsen in integraal duurzame stallen op peildatum 1 januari 2014.

Tabel 2

*Aandeel integraal duurzame dierplaatsen (x 1000) per 1 januari 2014*

	Pluimvee	Varkens	Rundvee
<b>Totaal aantal dierplaatsen (mei 2012)</b>	121.992	12.119	3.282
Waarvan integraal duurzaam			
• Biologisch (mei 2012)	4.431	103	51
• Maatlat Duurzame Veehouderij	23.808	1.727	142
• Milieukeur (incl. MDV)	120	449	0
• RLS	5.618	40	52
• Beter Leven	3.685	577	177
• KDV	0	547	0
• Dubbeltelling	-116	-264	-1
<b>Totaal aantal gerealiseerde integraal duurzame dierplaatsen</b>	37.326	3.179	421
<b>Procentueel</b>	<b>30,6%</b>	<b>26,2%</b>	<b>12,8%</b>
<b>Dierplaatsen in voorbereiding</b>			
• MDV in aanbouw	5.293	571	57
• RLS in aanbouw	1.769	30	34
• Dubbeltelling	-236	-11	-13
<b>Totaal in voorbereiding zijnde dierplaatsen</b>	6.826	590	78
<b>Totaal aantal duurzame dierplaatsen inclusief in voorbereiding</b>	44.152	3.769	499
<b>Procentueel</b>	<b>36.2%</b>	<b>31.1%</b>	<b>15.2%</b>

*Bron: Bedrijven-InformatieNet, Landbouwtelling, SKAL, Stichting Milieukeur, EZ-RVO, Beter Leven, KDV*

Het aandeel integraal duurzame dierplaatsen voor rundvee is een factor 2,2 hoger dan het aandeel integraal duurzame stallen voor deze sector. Hieruit kun je afleiden dat voor deze sector in de integraal duurzame stallen gemiddeld meer dieren gehouden worden dan een gangbare stal in de rundveehouderij. Een groot deel van de melkveehouders zal bij nieuw- of verbouw anticiperen op het wegvallen van het melkquotum. Bij varkens is het aandeel integraal duurzame stallen een factor 1,5 hoger; ook hier zie je de nieuwe stallen met integraal duurzaam gehuisveste varkens wat groter zijn. Bij pluimvee zijn de stallen met een factor van 0,92 juist afgenomen.

### 3.4 Ontwikkelingen komende jaren

Maatschappelijke wensen en aanscherping van wettelijke eisen waaraan bedrijven moeten voldoen zijn drijfveren voor verbouw of nieuwbouw. In de afgelopen jaren zijn een aantal wettelijke eisen voor welzijn en milieu al geïmplementeerd in de varkenshouderij (in 2013 moesten dragende zeugen aan de wettelijke verplichting van groepshuisvesting voldoen) en de pluimveehouderij (met ingang van 2012 het batterijverbod voor leghennen). Concepten als het Varken van Morgen en de Kip van Morgen zullen naar verwachting ook drijfveren zijn om tot integraal duurzame stallen over te gaan bij nieuwbouw van stallen. Stimulansen kunnen ook komen uit provinciaal beleid.

De overheid helpt deze trend een handje via investeringsregeling dierenwelzijn, openstellingen van de Regeling Landbouwsubsidies en de fiscale stimulering die gekoppeld is aan de Maatlat Duurzame Veehouderij. Voor rundvee is vooral het wegvallen van het melkquotum op 1 januari 2015 een factor die voor een aantal bedrijven leidt tot nieuwbouw. Voor deze sector verwachten we de volgende monitor duurzame stallen een hoger percentage integraal duurzame stallen.

---

### 3.4.1 Schatting van het totaal aantal stallen

Het totaal aantal stallen is gebaseerd op een schatting uit de aantallen stallen op de bedrijven in het Informatienet. Het totale aantal stallen neemt de laatste jaren nog slechts licht af. Dit wordt ook voor de komende jaren verwacht.

### 3.4.2 Biologische stallen

Op basis van de gegevens van SKAL is een continue jaarlijkse stijging van het aantal stallen zichtbaar. De verwachting is dat deze trend de komende jaren aanhoudt: steeds meer consumenten gebruiken biologische producten en het wordt steeds meer via de supermarkt verkocht.

### 3.4.3 Maatlat Duurzame Veehouderij

Met de MIA/VAMIL-regeling wordt via de MDV beoogd maximaal 30% van de nieuw te (ver-)bouwen stallen te stimuleren. Er wordt theoretisch op basis van het aantal afgegeven bouwvergunningen van tussen 1000 en 1500 nieuwgebouwde en gerenoveerde stallen per jaar, een jaarlijkse toename van in totaal circa 500 MDV-stallen verwacht. Daarbij kunnen ook meldingen worden gedaan voor gerenoveerde stallen. Vanuit de beschikbare data kan geen onderscheid gemaakt worden tussen nieuwe en gerenoveerde stallen.

De cijfers in de praktijk laten een hoger aantal MDV stallen zien. Het aantal MDV-stallen in voorbereiding lijkt nu over de top met een stijging van 555 MDV stallen in aanbouw in 2009 naar 1.019 in 2013 en een lichte daling naar 1.100 per 1 januari 2014.

Het totaal aantal daadwerkelijke gebouwde MDV stallen is van 220 in 2009 gestegen naar 984 stallen in 2011. In het jaar 2012 en 2013 zijn er in totaal respectievelijk 800 en 749 stallen gerealiseerd.

### 3.4.4 Milieukeur

De verwachte doorgroei van het aantal stallen in de categorie Milieukeur heeft door de toenemende vraag naar dierlijke producten met een milieu- en welzijnsplus plaatsgevonden (tussensegmenten vanuit de retail, foodservice en andere afnemers). Het aantal stallen is van 280 stallen per 1 januari 2010 doorgegroei naar 349 stallen per 1 januari 2014. In 2014 zal het aantal Milieukeurstallen naar verwachting gestaag doorgroeien. In 2013 is de vierde Rondeel pluimveestapel met Milieukeur gecertificeerd. Er is 1 vleeskuikensstal met Milieukeur gecertificeerd.

### 3.4.5 Investeringsregeling Integraal duurzame Stallen en Houderij systemen (RLS)

De investeringsregeling Integraal duurzame Duurzame Stallen en Houderij systemen was in 2008 voor het eerst opengesteld. Sindsdien wordt de regeling een- of tweemaal per jaar geopend. Vooral vanuit de rund- en de pluimveehouderij bestaat er relatief veel belangstelling voor de regeling. De varkenshouderij blijft ondanks een verdubbeling in deelname aan de RLS regeling per 1 januari 2014 ten opzichte van 1 januari 2013 iets achter. Vooral de rundveehouderij maakt gebruik van de RLS regeling en heeft een toename van 199 per 1 januari 2013 naar 276 per 1 januari 2014.

### 3.4.6 Beter Leven kenmerk

Het Beter Leven kenmerk is in 2011 voor het eerst op de markt gebracht; inmiddels is het bij steeds meer supermarkten verkrijgbaar. Verwacht wordt dat de uitbreiding zal voortzetten.

---

### 3.4.7 KDV

Het keurmerk KDV is nog relatief nieuw. Afhankelijk van de marktvraag kunnen varkenshouders die op de wachtlijst staan deelnemen aan KDV. Naar verwachting neemt de vleesmarkt voor producten met extra's ten aanzien van duurzaamheid toe. Binnen de KDV keten zijn er daarom concrete plannen om het marktaandeel de komende jaren te laten groeien met 30 tot 40 %. De snelheid van deze groei hangt af van de tijd die zowel de marktontwikkeling als de ontwikkeling van de bedrijven vragen.



---

## 4 Conclusies

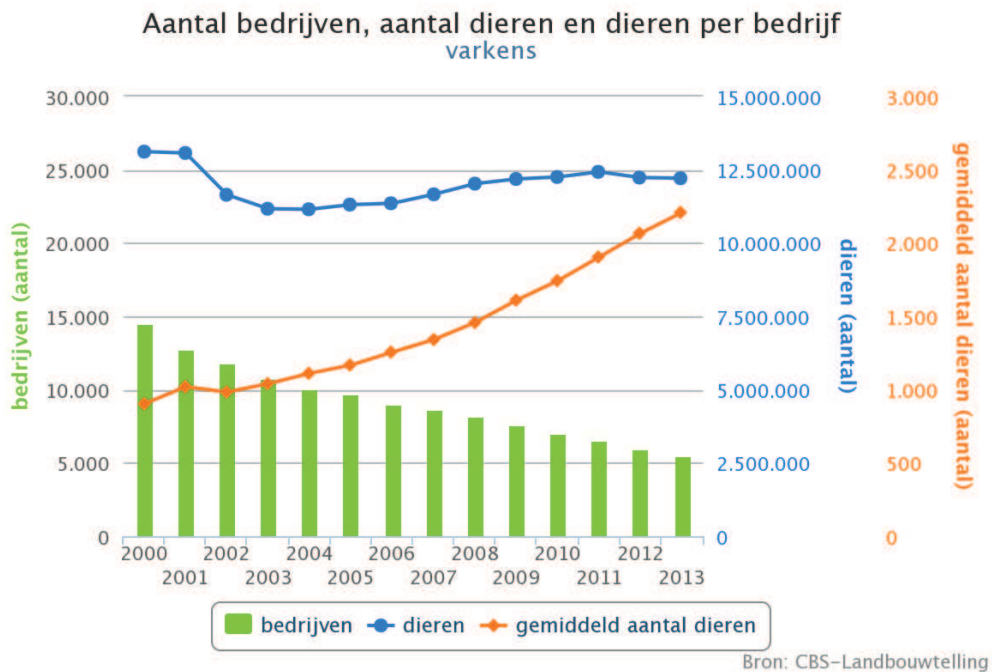
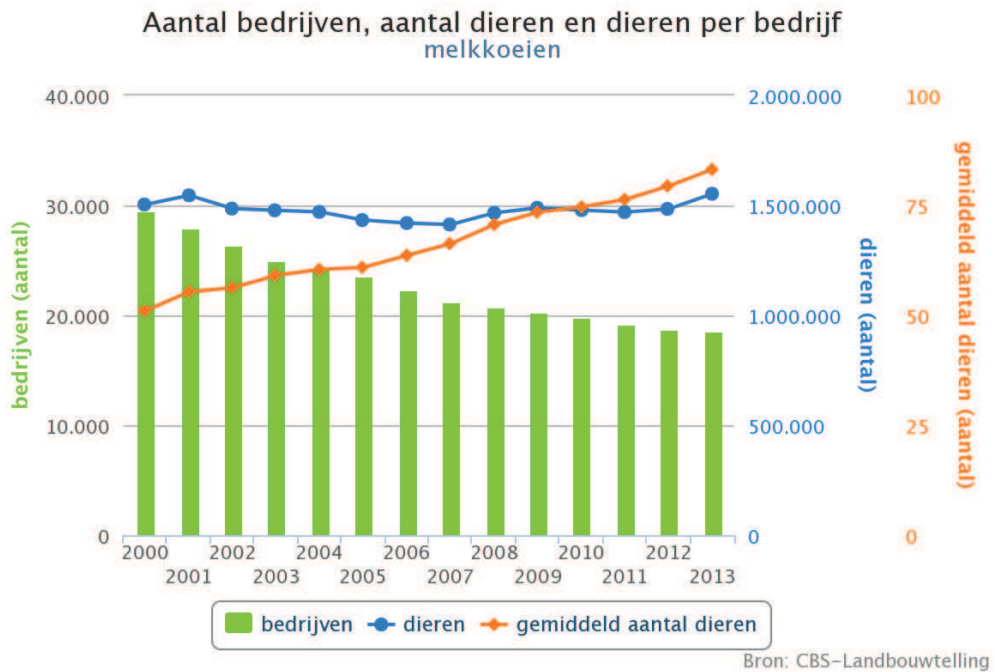
Bij een realisatie per 1 januari 2014 van 10,3% is de conclusie dat de doelstelling van 8% integraal duurzame stallen voor eind 2013 gehaald is. Deze stijging is zowel afkomstig van stal categorieën die al langer vermeld staan in de monitor, als de nieuwe toegevoegde categorieën Beter Leven Kenmerk en Keten Duurzaam Varkensvlees.

Uitgesplitst naar sectoren is het aandeel integraal duurzame stallen op de peildatum 1 januari 2014 voor de pluimvee-, varkens en rundveehouderij respectievelijk 32,6%, 17,6% en 5,8%. De doelstelling van 8% integraal duurzame stallen per 1 januari 2014 wordt voor de pluimvee- en varkenshouderij ruimschoots gehaald. De rundveehouderij haalt deze doelstelling niet. Het aandeel integraal duurzame stallen vergeleken met aandeel duurzame dierplaatsen laat zien dat het aandeel in duurzaamheid op basis van dierplaatsen bij de varkenshouderij en vooral bij de rundveehouderij relatief hoger ligt dan op basis van stallen. Op basis van dierplaatsen blijkt dat 12,8% rundvee, 26,2% varkens en 30,6% pluimvee integraal duurzaam gehouden wordt.

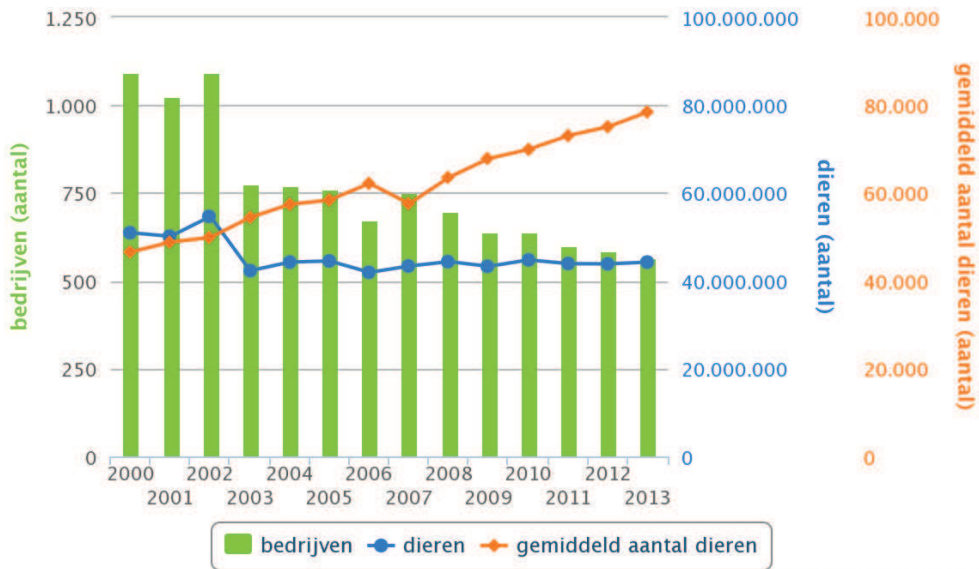
Als de integraal duurzame stallen die in voorbereiding zijn allemaal worden gerealiseerd, bedraagt het aandeel integraal duurzame stallen in de loop van 2014 11,7%. Daarmee wordt de beleidsdoelstelling van 10% per 1 januari 2015 gehaald.

De groei over de afgelopen monitoringsperiode en de in voorbereiding zijnde integraal duurzame stallen laat perspectief zien voor een gestage groei van het aandeel integraal duurzame stallen in de komende jaren.

# Bijlage 1    Ontwikkeling bedrijven, aantal dieren en dieren per bedrijf

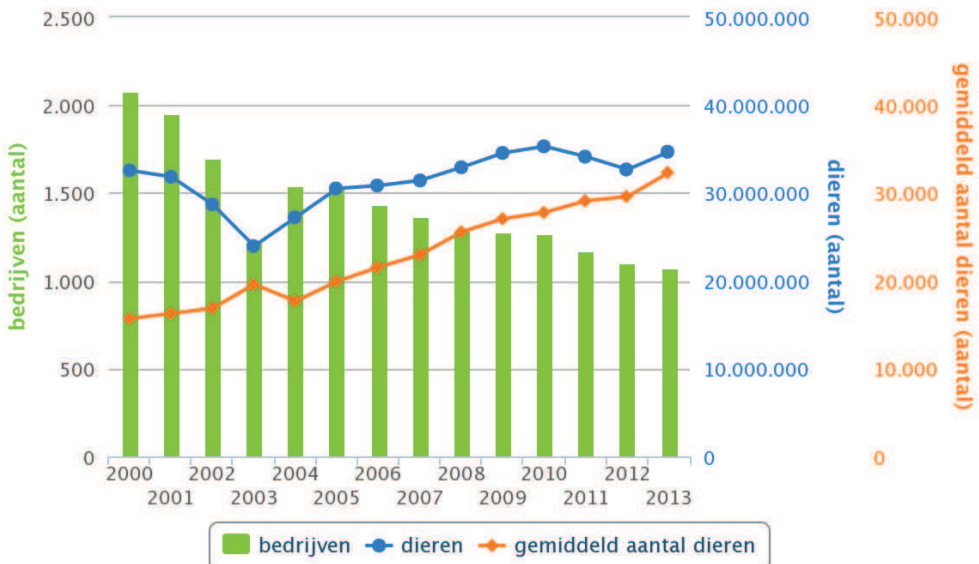


Aantal bedrijven, aantal dieren en dieren per bedrijf  
vleeskuikens



Bron: CBS-Landbouwteiling

Aantal bedrijven, aantal dieren en dieren per bedrijf  
leggehennen



Bron: CBS-Landbouwteiling

---

**Tabel 3***Ontwikkeling aantal dierplaatsen naar bouwjaar stal, stand 2011*

	tot 1970	1970-1980	1980-1990	1990-2000	2000-2005	vanaf 2005
Fokvarkensstal	280	440	360	470	700	610
Vleesvarkensstal	280	450	440	810	1,030	1,510
Legpluimveestal	5,850	11,760	20,160	22,250	19,080	26,110
Vleespluimveestal	39,960	36,640	43,220	47,000	38,770	36,970
Melkveestal	30	70	60	70	90	100
Vleesrundveestal	20	130	80	210	150	220

Bron: Informatienet LEI

---

## Bijlage 2 Geactualiseerd aandeel integraal duurzame stallen per 1 januari 2013

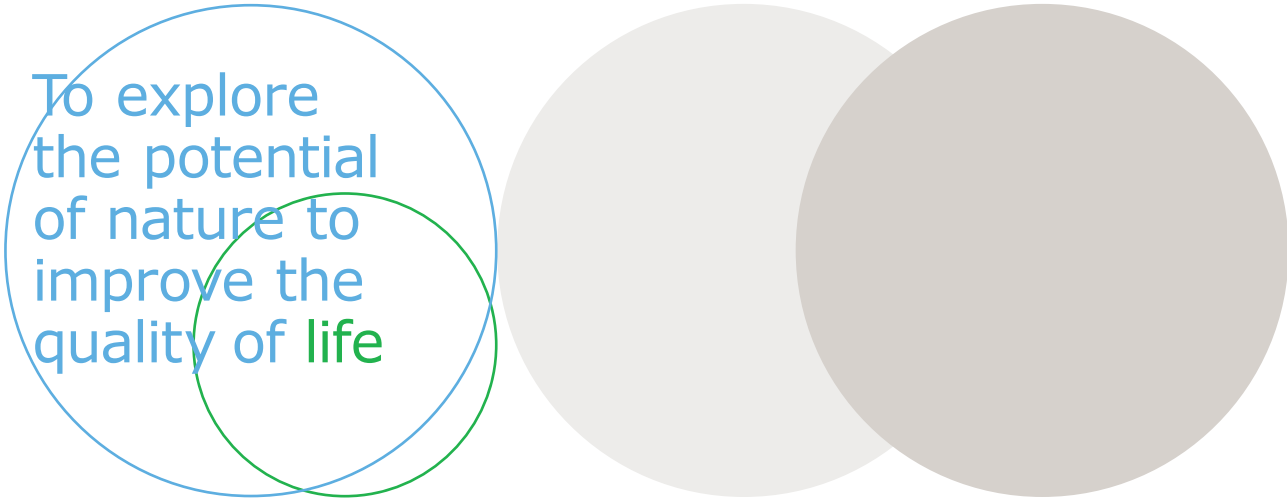
	Pluimvee	Varkens	Rundvee	Totaal
<b>Totaal aantal stallen</b>	5067 <sup>1</sup>	20158	56543	81768
Waarvan integraal duurzaam:				
• Biologisch	244	292	1278	1814
• Maatlat Duurzame Veehouderij	610	1112	595	2317
• Milieukeur (excl. MDV)	4	281	0	285
• RLS	78	25	199	302
• Dubbeltellingen	-0	-0	-9	-9
<b>Totaal aantal gerealiseerde</b>	936	1710	2063	4709
<b>Integraal duurzame stallen</b>	18.5%	8.5%	3.6%	5.8%

---

<sup>1</sup> In verband met de gewijzigde methodiek (zie paragraaf 2.3), ligt dit aantal stallen lager dan het aantal in de rapportage van vorig jaar. Het totale aantal stallen bij de overige hokdierbedrijven werd overschat door een steekproefeffect.







To explore  
the potential  
of nature to  
improve the  
quality of life

---

Wageningen UR Livestock Research  
Postbus 65  
8200 AB Lelystad  
T 0320 23 82 38  
E [info.livestockresearch@wur.nl](mailto:info.livestockresearch@wur.nl)  
[www.wageningenUR.nl/livestockresearch](http://www.wageningenUR.nl/livestockresearch)

Livestock Research Rapport 781



---

Wageningen UR Livestock Research ontwikkelt kennis voor een zorgvuldige en renderende veehouderij, vertaalt deze naar praktijkgerichte oplossingen en innovaties, en zorgt voor doorstroming van deze kennis. Onze wetenschappelijke kennis op het gebied van veehouderijsystemen en van voeding, genetica, welzijn en milieu-impact van landbouwhuisdieren integreren we, samen met onze klanten, tot veehouderijconcepten voor de 21e eeuw.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.